

Een laken dat opdroogt in de wind

Door Reinier Spreen

Na Thomas Rosenbooms roman *Publieke Werken* waren Hoogeveense historici verbolgen over de manier waarop de auteur de geschiedenis een pootje had gelicht. Het verhaal over apotheker Anijs bleek op vele punten niet te kloppen. Rosenboom had natuurlijk één sluitend alibi: artistieke vrijheid. Maar geen van zijn boeken zal nog ontsnappen aan de vraag waar de werkelijkheid ophoudt en de fictie begint. Ook voor zijn pas verschenen roman *De nieuwe man* is Rosenboom in de archieven gedoken. Na het hertalen van het zeventiende-eeuwse *Het*

journaal van Bontekoe (2001) had hij zijn nieuwe onderwerp al te pakken; een bezoek aan het Groninger Scheepvaartmuseum – tijdens zijn gastschrijverschap aan de Groninger universiteit twee jaar geleden – deed de rest. Het verhaal over de Wirdumse scheepsbouwer Bepol was geboren.

Bepol moet met zijn scheepswerf aan het Damsterdiep anno 1912 opboksen tegen de grote heren van 't Hoogezand, maar hij doet goede zaken; internationaal gaat het de scheepvaart voor de wind en de verdiensten zijn goed. Zelfs met al zijn weldaden voor de bevolking – hij laat onder meer een koelhuis bouwen – houdt hij geld over. Hij wordt er haast geza-

pig van, krijgt 'steeds meer een filosofische inslag, met een onbedwingbare neiging tot beeldspraak.' Hij voelt zich een laken dat opdroogt in de wind, zonder dat hij er zelf iets voor hoeft te doen. Het is tijd voor een Daad.

Zelfs als de recessie toeslaat blijft Bepols voornemen woe-keren, maar het is pas in 1920 dat hij iets kan beginnen. Hij zet zijn zinnen op Niesten, zijn voorman, een wees. Niesten zal met zijn dochter Ilse trouwen, hemzelf opvolgen en uiteindelijk de werf gaan erven. Bepol ziet het helemaal voor zich. Maar hoe hij ook zijn best doet, Niesten houdt zich op de vlakte. Het is om gek van te worden. Doet hij het er soms om? Wie enigszins bekend is met Ro-

senbooms werk, weet dat het hier pas echt gaat beginnen. Grote projecten worden op stapel gezet en katalyseren de twijfel en de achterdocht. Ook in *De nieuwe man* is Rosenboom op dreef. Vooral in de eerste honderd bladzijden zorgt hij ervoor dat de onvermijdelijke catastrofe zich als een donderwolk aankondigt. Zo is het kraken van het laatst gebouwde en onverkochte schip door het hele verhaal te horen. Maar vooral de dreiging die er uitgaat van Niesten – zijn zwijgzaamheid en grimmige voorkomen – is meesterlijk getroffen.

Ook voert Rosenboom de lezer in in weer een heel nieuwe wereld. Zijn bekende archaïsche taalgebruik lardeert hij dit keer met honder-

den termen uit de scheepvaart, vele daarmee loswendend uit de staande uitdrukkingen waarvan ze in onze taal deel zijn gaan uitmaken. Rosenboom beschrijft op een uiterst gedocumenteerde manier de gang van zaken op de werf. Helaas verslapt *De nieuwe man* nog in de eerste helft. Niesten roert zich helemaal niet, waardoor zijn dreiging wegebt en de angel uit het verhaal getrokken wordt. We zijn overgeleverd aan het ijlen van Bepol, die met zijn obsessies weggelopen kon zijn uit *Publieke werken*, maar die zonder tegenwicht niet goed uit de verf komt. Zijn tragiek – het goede willen, maar het slechte doen – blijft eenzijdig.

Dan wordt ook langzaam

duidelijk dat het verhaal een echte spil of drijvende kracht ontbeert. Wat het dramatische hoogtepunt van het verhaal had moeten worden, verwatert tot een meer dan honderd bladzijden durend eindspel, waarin Rosenboom nog het meest geprobeerd lijkt te hebben de resterende scheepstermen uit zijn notitieblokje te proppen. Als man van taal en als historicus is hij dan op dreef, maar niet als schrijver die het onderwerp naar zijn hand zet.

Wirdum kan opgelucht ademhalen, dat wel.

■ NIEUWE MAN

Thomas Rosenboom, 'De nieuwe man'. Uitgeverij Querido, 316 blz., € 18,95 / € 24,95 (geb.)

D-621 28.2.03